

bilo tipično zapadno, iako je bilo mnogo težnje da se Zapad dostigne i postigne. Tu tanku koru buržoaziranja po zapadnom obliku probio je (i probija još i danas) mentalitet i duh sela i sa sela. Nadirući u palanku i varoš, srpske doseljeničke mase našle su istina u njima, naročito u Beogradu, jedan uvrežen i dosta razuzuren po uticaju i moći novca sloj stranaca, Cincara, Jevreja, Nemaca i još nekih. Ali ona karakteristika, koju je dao Vuk Karadžić još davno, ostala je presudna za aktivu Srbije kroz ceo XIX vek, pa i docnije: "Narod srpski nema drugih ljudi osim seljaka. Ono malo Srba što živi po varošima kao trgovci (gotovo sami dućandžije i majstori, ponajviše ćurčije, terzije, jekmedžije, tufegdžije i kujundžije), zovu se varošani i budući da se turski nose i po turskom običaju žive, a uz bune i ratove ili se zatvore s Turcima u gradove ili s trgovcima beže u Nemačku, zato oni ne samo što se ne broje među narod srpski nego ih još i narod prezire". (Ti doseljenici stranci i oni Srbi koje su ovi doseljenici svome profitlijskom mentalitetu prilagodili, odvajali su se od naroda i u prvim decenijama revolucije; docnije su se dovijali i u svome parazitizmu donekle povinovali i narodnim ciljevima, držeći se više lukrativne privrede, a manje onih profesija koje su bile žrtvenije za narodne ciljeve.)

Po tome što je dao neposredno sa sela ustanika, vojnika, poreskog obveznika a posredno i glavninu svoje predvodničke inteligencije, demokratski nosilac kolektivnih težnji u revoluciji i u njenom ostvarivanju slobodne države novoga Srpstva, ostaje sam narod. I u borbama sa stranim neprijateljskim silama, i u borbi sa krunom i njenom autokratijom. I u vojničkodiplomatskom organizovanju snaga, i u političkoustavnom. U drugoj polovini XIX veka Srbija je počela da prima od zapadnih demokratija u formaciji ustavne formule, političko-demokratske ustanove, metode i modele, dobila čak jedan od najnaprednijih ustava Evrope (1889) onoga vremena. Ogromna je, ipak, razlika između načina primene tih ustava kod nas i na strani; između te primljene demokratije i one autonomne naše demokratskosti koju je sam naš narod doneo. Ne ona formalna koja je imala da je stavi u red ostalih evropskih naroda nego baš ova autohtona, samonikla, osposobila je Srbiju na veliku meru slobode i samodiscipline, na brz i dinamičan put ka usponu. Ispod "civilizacije", ispod "evropeiziranja", ispod